

- İkinci ildir "Kulis.az"ın təşkil etdiyi hekayə müsabiqəsində münsifsiniz. Konkret bu ilki müsabiqədən danışaq. Ümumi qənaətiniz necə oldu?

- "Kulis.az" saytının artıq iki ildir davam edən hekayə müsabiqəsinin prosesi, mühiti gəlişdirmək baxımından təsiri böyükdür. Müsabiqənin məhz hekayə janrı üzrə keçirilməsi də xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Əvvəla, çağdaş ədəbiyyatı carilik müstəvisində dəyərləndirəndə hekayə janrının daha dinamik olduğunu görürük. Hər halda, bu janr vasitəsilə çağdaş insanın yaşama, duyumu, düşüncəsi, obrazı ədəbiyyata birbaşa daxil olur.

Qaldı ki, hekayələrə. Təbii ki, hər müsabiqədə olduğu kimi, burada stixiyanın gətirdiyi nümunələr də yer alır, ədəbi gücü, mündəricəsi, enerjisi olan mətnlər də. Bu mənada, müsabiqəyə qatılan hekayələri müxtəlif yöndən dəyərləndirmək olar. Burada birbaşa zamanla dialoq üstündə qurulan hekayələr də vardı, tamam özgə dünyanın mətni kimi ərəşəyə gələn də. Bütönlükdə bu hekayələr zənnimcə, nərsdə yeni cəmiyyətin züməvi seçiyəsini bir araya gətirirdi. Qarabağ acılarını tələyində yaşayanlar, köhnə Bakının nostaljisində dalanlar, urbanizasiya probleminin gətirdiyi acı aqibəti bölüşənlər, tənha insanın dramı, öz-özünə məsələsi, küçə insanının problemləri, həyatın dibindəkiləri birbaşa naturallığına ədəbiyyata gətirmək ehtirası, sosial sıxıntı, depressiv durum, pandemiya, müharibə ağırları və s.

- Zəif hekayələr də çox olardı, yəqin.

- Təbii ki, ədəbiyyat faktı kimi uğurlu alınmayan hekayələr çox idi. İllustrasiyaya köklənən, naturanın bədiyyatı üstələdiyi hekayələr öten il olduğu kimi, bu ildə də qaçılmaz idi. Bilirsiniz necədir? Bəzi hekayələrdə müəllif yaxşı mövzu tapmışdı, amma işlənməsi zəif idi, müəllifin həyat materialı, nasirlik təcrübəsi çatmamışdı. Yaxud bəzilərində yeni həyat materialı vardı. Amma yeni həyat materialı yeni də yanaşma, təqdim, xarakterini, obrazını istəyir nərsədən. Bu mənada, ideya, məzmun və formanın vəhdətini verən az hekayə vardı.

Amma iyirmiliyə, onluğa düşənlər ən yaxşılar, seçilmiş hekayələr idi. Onluğa düşən hekayələr arasında isə Ulucay bəyin bildirdiyinə görə, bal fərqi minimal həddə olub. Hər halda, qaydaya əsasən, qalib yalnız üç əsər olmalı idi və düşünürəm ki, seçilmiş üç hekayə öz yerlərinin tam haqqını verir.

- Bəs seçilməyən hekayələr arasında hansılar diqqətinizi cəkdirdi?

- Ümumiyyətlə, builki hekayələrin oxunandan sonra bir neçə kədərli obraz qaldı yaddaşımda. Məsələn, Sevinc Elsevərinin "Azad" hekayəsi çox uğurlu mətn idi. Müharibədə oğul itirən ananın ağırsını psixoloji dərinliyində ötürə bilmişdi. Eyni ağrı Rəvan Cavidin hekayəsində də əksini tapmışdı. Xudavi obrazı ilə, iki oğlu şəhid olan atanın səssiz danışan yaşantılar fonunda. Yeni bu pillədən həyat, dünya işləkləri necə görünür, hər iki hekayədə bunu ayanlaşdırmağa cəhd vardı. Yaxud Orxan Saffarinin öten il də, bu il də hekayələrindəki həyat materialı mənə çox maraqlı təsir bağışladı. Ümumiyyətlə, öten il də, bu il də əksəriyyətini məhz yarışmanın tanıdığı, nasir qələminə böyük ümidlər doğuran imzalar qaldı yaddaşımda. İlhamə Nasir, Orxan Saffari, Mahir Rəsulov, Sənan İsmayilov, Nizami Hüseynov, Süleyh Şirinova, Orxan Həsəni, Zaman Piriye, Orxan Cavarlı, Furqan Sadiq, Tural Atoş. Müsabiqələr həm də bu cür istedadlı imzaları öne çəkmək üçündür.

- Elnarə xanım, ənənəvi sual olsa da verəmə. Sizcə, müasir Azərbaycan yazı-

çısı müasir dünya ədəbiyyatı arenasına niyə çıxıb bilmir?

- İndiyə qədər bu suala o qədər rəngə-rəng cavablar verilib ki, mənə, ən kreativ olanından faydalanıb nəşə etmək olardı. Gözləməliyə. Bunun sadə və aydın olan iki yolu var.

Birincisi, dünya üçün maraqlı olan əsər yazmaq. Yəni iç məsələsi. Bu kontekstdə bizdə həm nərsə, həm də poeziyada müəyyən potensiala malik qələm adamlarımızın olduğunu düşünürəm.

O biri yol tərcümədən, təqdimatdan keçir. Əsəri başqa ölkənin oxucusuna təqdim etməyin yollarını tapmalıyıq. Bu gün hər şeyin - dəyərlərin, meyarların, ədəbiyyata yanaşma düşüncəsinin anbaan dəyişdiyi bir zaman kəsimində dünya oxucusuna aparacaq yolu müəyyən etməyin mexanizmləri nodir, bilməliyik. Bu işdə əsas yük bir neçə instansiyanın üzərinə düşür. Azərbaycan Yazıçılar Birliyi, Mədəniyyət Nazirliyi, Tərcümə Mərkəzi və digər instansiyalar, nəşriyyat sistemi, kitab bazarı birbaşa missiya daşıyıcısı olmalıdır. Yəni mətn ərəşəyə gətirmək sifət yazıçı istedadına, peşə bacarığına, biliyinə, dünyagörüşünə bağlı olan tamam ayrı bir prosesdir, onu seçib dünyaya təqdim etmək ayrı. Ona görə də burada istedadla mətnlə bərabər yaxşı tərcümənin, yaxşı təqdimatın da rolu var. Bu baxımdan mən düşünürəm ki, dediyim ikinci kontekstdən biz hələ dünya ədəbiyyatı sistemində tam adaptasiya ola bilməmişik, yeni yerimizi tapmamışıq.

Ümumiyyətlə, bu gün humanitar sahələrdə çalışan insanların başlıca problemi maliyyə dəstəyinin olmamasıdır. İntellektual potensiala, geniş əlaqə və işlək mexanizmlərə malik işlərin əksəriyyəti fərdi entuziazma söykənərək gerçəkləşir. Ardı gəlir. Bir yerdən sonra qırılır. Niyəsi məlumdur. Bu sahədə milli donorlara ehtiyac var.

- Bu günün ədəbi mühiti, mənzərəsi sizə nə deyir? Proses necə gedir? Ümumiyyətlə, proses varmı?

- Zənnimcə, çox yaxşı əsərlərimiz yaranır. Xüsusilə, hekayə janrında, poeziya sahəsində rəqabətə girəcək nümunələrimiz kifayət qədərdir. Son illər Mübariz Ören, Orxan Fikrətoğlu, Şərif Ağayar, Etimad Başkeçid, Mirmehdi Ağaoğlu, İlham Əziz, Sərdar Amin, Nərim Kamalın, Yaşar Bünyadin, elə sənin özünün hekayələrindən aldığı həzz oxuduğum Avropa müəlliflərinin mətnlərindən də olmayıb. Yeri gəlmişkən, bu yaxınlarda Hədiyyə Şəfaqətin yeni çap etdiyi romanını oxudum. Əlyazmada təqdim etmişdi. İnsanın mənəvi dünyasını ekzistensial, sosial, psixoloji, altıncu səviyələrdə mətnə gətirmək baxımından fərqli məndir. Deməyim odur ki, bütönlüklərə baxınayaraq, ədəbi proses öz axarındadır.

- Ümumən roman janrında vəziyyət necədir sizcə?

- Yaxşı romanlarımız az da olsa, yazılıb. Amma bu janrda ümumən axsarlıdır. Çünki hələ də Qərbi insanı kimi düşünüb yazır əsərləri. Halbuki şərq dəyərlərinin dünyəviləşməsi prosesinin yollarını bilməliyik. Əsas məsələ bu incə məqamla bağlıdır. Yeni tutmaq ki, tərcümə olundu, bəs necə etməli ki, dünya sənə qəbul oləsin, oxumağa çalışsın. Cavab sadədir. Ortaq dəyərlər sistemi var. Bu sistemi mənimsəyib ona uyğun yazmalıyıq. Həm də yeni bədiyyatla, poetexnologiyalarla, ifadə vasitələrini zamana uyğunlaşdırmaqla. Bir də ruhu dünya üçün maraqlı etmək. O ruh oxucunu özünə çəkəcək, fərqli bir amplituda nəşə tapacaq istər-istəməz özünün ədəbiyyat arsenalına daxil edəcək.

- İkinci Qarabağ müharibəsindən artıq iki il keçir. Sizcə Qarabağ müharibəsindən əsər artıq yazılmalı idi?

Ədəbiyyata

Filologiya elmlər doktoru, tənqidçi-ədəbiyyatşünas
Elnarə Akimova ilə müsahibə

- Yazılar, yəqin. Bu mövzuda ümitsiz deyiləm. Hətta bəzi nümunələr də meydana qoyulub artıq. Bəlkə, indi bu proses yazıçıların içində gedir. Şuşanın fəthi özü bir romandır, hər baxımdan dünya üçün yenilikdirsə, Azərbaycan yazıçısının bunu nə vaxtsa dünya ədəbiyyatı faktına çevirəcəyini də inanıram. Qlobal yanaşma müstəvisindən tutmuş metafizik çözümləyə qədər. Müharibə mövzusu bir qədər fərqlidir. Hər yazıçının onu idrak etməsi fərdi məsələdir. Amma idrak etməsi həm də vacibdir. Yalnız işğal, yaxud zorla bağlı deyil, son iki yüz ilin fəvqündən, tarix müstəvisindən yanaşılmalı məsələyə. Daha epoxal, daha sistemli, monumental mətn təfəkkürü ilə.

- Bəs sizin özünüzdən də təmsil olunduğunuz müasir tənqiddə hansı proseslər gedir?

- Bu gün ədəbi tənqid mətnə yanaşmada yeni düşüncə prinsipləri, yeni estetik meyarlar formalaşdırmağa bacarıb, ədəbi faktı modern Qərb ədəbiyyatşünaslığından gələn baxışlar sistemi, hermenevtik dilə şərh edən yeni paradigma yarada bilib, amma əvəzinə nisbətən sistemli və prosesual yanaşma fragmentar, dağınıq yanaşmalar əvəzləyib. Halbuki tənqid kollegial yanaşma, çoxsəslilik tələb edən sahədir. Bu gün rəqabət mühiti aradan qalxıb, əsərlər ətrafında ciddi sənət polemikaları aparılmır. Yeni istəsək də, nail ola bilmirik buna.

Məsələn, deyək ki, "Kulis.az" saytında yeni yazılmış hekayə müzakirələrinin keçirilməsi çox gözəldir, elə biz də "Ədəbiyyat qəzeti"ndə hekayə müzakirələri təşkil edirik, şeirlə bağlı fərqli yanaşmalar sərgilənirdi, ara-sıra romanların da müzakirəsini təşkil edirik. Yaxud "Azərbaycan" jurnalında olurdu belə müzakirələr. Deməli, məsələ necədir? Bu müzakirələri hansısa yaradıcılıq problemləri ətrafında aparmağa nail oluruq, amma konkret həcmli əsərlərin müzakirəsində bunu davamlı gerçəkləşdirə bilmirik. Yeni sistemli xarakter daşıyır.

- Səbəb nədir, sizcə?

- Səbəblər çoxdur. Əsas qononların azlığıdır. Tutmaq ki, tənqidçiyə bir romanı oxutdurub əvəzində əziyyətinə müvafiq nə qədər qononar təqdim edə bilirik? Bir razi

olanda, digəri olmur. Haqları da var. Heç kimi məcbur etmək olmaz. Vəziyyət elədir ki, hamı əziyyətinə müvafiq dəyərləndirilməsi istəyir. Ona görə bizdə ancaq hekayə, şeir müzakirələri alınır, romanlar haqqında isə adətən bir neçə resenziyalıq meydana qoyulur. Orda da hərə öz yanaşmasını sərgiləyir. Tənqid adətən ədəbiyyatın çoxsəsliliyi, kollektiv zəkası kimi üzə olanda prosesə təkən verə bilər.

- Əvvəlki nəsil tənqidçilərinin mövqeyi ilə sizin nəsil və ya az, çox ortada olan tənqidçilərin mövqeləri arasında nə kimi fərq var? Dəyişiklik baş veribmi? Veribsə, hansılardır?

- Sovet dövrünün qaynar dönməndə məqsədli tənqid meydanı sulayırdı. Sonradan 60-80-ci illərdə daha çox mətnin estetikasına istiqamətlənən tənqid meydanı çıxdı. Yaşar Qarayev, Elçin, Aydın Məmmədov, Nizami Cəfərov, Kamal Abdulla, Kamil Vəliyev, Arif Əmrahov, Nadir Cabbarov, Vaqif Yusifli, sonrakı illərdə Məti Osmanov, Tehran Əlişanoğlu, Cavanşir Yusifli, Azər Turan, Rüstəm Kamal dövrün imkan verdiyi qədər sənət kriteriyasından yanaşdıqlar prosesə. Sonra müstəqillik dönməsi gəldi. Tənqidin nəzəri gücünü, potensialını aldıq ədəbiyyatşünaslıq ölçüləri, prosesi təhlil cəhdləri və tənqidin yeni ədəbi təcrübəyə əvvəlki baza ilə nüfuz etməsi mümkün idi.

Bir məqamı qeyd edim. Sovet dövrünün istər ideoloji, istərsə də estetik tənqid istiqamətində yaxşı ilə bərabər, zəif mətni də hədəfə almaq və tənqid etmək prioritet olub. İndi bizdə bu tendensiya aradan çıxmaq üzrədir. Tənqid zəif mətn haqqında danışmağa çox lüzum görmür. Daha yaxşı olanı seçib, bəliyləyib haqqında yazmaq, oxucuya təqdim etmək işinə köklənir. Amma burdan digər problem meydana çıxır. Bəzən zəif mətn növbəti tənqid olunmur, əksinə, əvəzində yaxşı mətn kimi oxucuya sınırlı. Haqqında yazılan, tərifli göyə qaldıran mətn nə dərəcədə buna layiqdir? Təəssüf ki, bu estetik meyarda tənəsüb çox zaman pozulur.

Digər problem də var. Baxırsan əsərə bağlı yazıya, orda mətndən başqa hər şey var. Əvvəllər "izm"dən qəlib kimi yararla-

Ömür kimi yanaşırım

nib uyğun gəldi-gəlmədi mətni həmin "izm" in prinsipləri nöqteyi-nəzərindən təhlil etmək cəhdləri öndə idi. İndi başqa tendensiya hökm sürür. Mətnin mahiyyəti qalır bir kənar, tənqidçi nəzəri, fəlsəfi biliklərini sərgiləməklə, mətntrafi gəzilməklə məşğul olur. Bunların olması normaldı, amma o şəkildə ki, təhlil gerçək mətnə əsaslanın.

- Dövr dəyişəndə janrlar da, onlara münasibət də dəyişir. Bu gün ədəbi tənqiddə hansı janrlar öndədir?

- Bizdə ədəbi tənqid ədəbiyyatın ayrı-ayrı janrları və istiqamətləri üzrə ixtisaslaşmaması problem olaraq qalır. Hamı hər janrdadır yazır. Bu gün monoqrafiya, reseenziya, portret, analiz yazıları da yazılır, yaxud oçerk, icmal janrı fraqmental səciyyə dəşisə da, funksionallığını itirməyib. Öndə olan janr isə essedir.

- Tez-tez fikirlər səslənir ki, bizdə tənqid ölüb, tənqid yoxdur, tənqidçilər ancaq tərifləməklə məşğuldur, rəngli, nüfuzlu tənqidçilər müəyyən olunmuş şair və yazıçılardan yazırlar. Yəni bu baxımdan sizdən və digər tənqidçilərdən umuküsü edənlər var. Bu fikrə münasibətiniz maraqlıdır.

- Bu fikirlər indi, yəqin ki, polemik mühitin olmamasından qaynaqlanır. Tənqidçilərin bir qismi daha çox esse janrına keçib. Bu yaxşıdır, pisdir, deyə bilmərəm. İstənilən halda ağıllı təhlildən mətn də, ədəbiyyat da qazanır. Qaldı ki, umuküsü, bu tənqiddən əbədi problemlərindən biridir. Yazıçı bütün hallarda tənqiddən umur və əksəriyyəti tənqiddən varlığını o zaman qəbul edir ki, öz mətnlərini tənqidçinin təhlil predmetinə çevrildiyini görsün. Əks halda sən o yazıçı üçün yoxsan.

Qaldı ki, müəyyən olunmuş şair və yazıçılardan yazanlara, özünü hansısa çərçivəyə salanları bizim ədəbi mühitdə hamı tanıyır. Guya nə qədər tənqidçi, esseistimiz var ki? Əksəriyyəti də sözə ləyaqətlə xidmət edənlərdir. Buna görə tənqiddən narazı olanlar, tənqidçiləri nəyinsə müqabilində yazdığına görə suçlayanlar gerək özlərində cəsarət tapıb ad da çəksinlər, faktlarla danışsınlar. Nəçə ildə tənqidlə məşğulam, törcüme-yi-halmda bir dəne də olsun təmənənəyə əsaslanan yazım yoxdur, xüsusən ədəbi gəncliyə daha həssas yanaşmağa çalışmışam. Haqqında yazdığım bütün şair və yazıçılar da tədqiqləyər ki, onlarla bağlı yazdığımı mətbuatda çap olunandan sonra biliblər. Sizə bir söz deyim. Təmənənəsiz sözün, təmənənəsiz xidmətin zövqü, tənqidçiyə yazdığı həzzi başqadır. Allahın sənə verdiyi fitrəti qorumaqdan gözəl nə ola bilər. Mən ədəbiyyata ömür kimi yanaşan adamam. Mətnlə özüm, Allahla mənə verdiyi istedad arasına heç nə buraxmamamağa çalışmışam. Bunun qarşılıqlı enerjisini də hiss etmişəm həmişə. Ən ağır, ən kədərli məqamlarda sözün gücü ilə ovunmuşam, ədəbiyyat mənim xilasım olub.

- Ədəbiyyatşünaslar niyə yazıçı ola bilmirlər?

- Niyə ola bilmirlər ki. Türkiyədə Tanpınar örnəyi var. Həm ən üstün ədəbiyyatşünas, həm şair, həm də dünya miqyasında yazıçıdır. Belə örnəklər bizdə də var, dünyada da yetərincədir.

- Bir qədər də uşaq ədəbiyyatından danışaq. Azərbaycanda uşaq ədəbiyyatı nə yerdədir? Bizdə sanki nağıl yazana, uşaqlar üçün şeir qoşub, mahnı bəstələyəne o qədər də ciddi münasibət yoxdur.

- Bizdə ümumən, ədəbiyyatın özünə ciddi münasibət arxa plana keçib. Özü də indi deyil. 1990-cı illərdən başlayaraq. Bu gün bu çöküş prosesi bütün dünya ədəbiyyatında gedir. Sadəcə onlar bizdən irəlidi olduqları üçün onların düşüsi də bizə görə inkişafdır. Uşaq ədəbiyyatında da proses eyni şəkildə getdi. Kompüterin dövrüyyəyə girməsi, internet oyunlarının yayılması, cib telefonlarının gündəmə gəlməsi ilə bütün sərhədlərin aradan qaldırılması məlumdur. Diqqət eləsək, bu texnologiyaları daha sürətlə öyrənən və izləyən uşaqlar oldu. Yəni, uşaqların marağından öz çıxarları üçün sui-istifadə olunma prosesi başladı. Oxumağa, mütlaiyyə marağ azaldı, kitab tirajları sürətlə eniş yadı. Ən böyük boşluq onda yarandı. Burda

nurdu. Və tam on il içərisində oxu sayı əvvəlkindən də artıq effekt verir. İndi də orda məşin və əcazılıq sənayesindən sonra kitab sənayesi ön sıralarda yer alır.

Amma bizdə vəziyyət çox acınacaqlıdır. Ölkədə on milyon əhəlinin 2-3 milyonu uşaqdır, çap olunan kitabların sayı uzağı 500-ü keçmirsə, üstəlik, o kitablar əyalətlərdə yaşayan uşaqlara belə gedib çatmırsa, yəni ölkə üzrə regional yayım sistemi qaydasında deyilsə, çox ciddi problemlərimiz həll olunmamış qalır deyə bilərik. Təəssüf ki, illərdir danışılır, əməli işlər görülmür.

- Bizdə həm də belə düşünlər ki, tutaq ki, bir yazıçı uşaqlar üçün nağıl, hekayə yazırsa, o, böyük əsərlər yarada bilər. Amma Tolstoy, Turgenev, Heminqvey uşaqlar üçün mətnlər, nağıllar yazıblar. Bu məsələyə münasibətiniz necədir?

- Bu sualı mənə keçən dəfə Xanım Aydın da ünvanlamışdı. Orda da qismən cavab-

önəmli olan hansı məqamdır? Vəziyyətdən çıxmaq üçün biz hansı yollara əl atdıq, çıxış üçün nələrə təcrübədən keçirdik?

Məsələn, bu yaxınlarda Almaniya uşaq ədəbiyyatına dair çox maraqlı bir faktla rastlaşdım. Deməli, 2000-ci illərin əvvəllərində Almaniya fərq edir ki, ölkədə kitab oxusuna marağ 14 faiz aşağı düşüb. Panika başlayır: xəyal dünyası, dil çevrəsi daralmış bir nəsilə Almaniya öz gələcəyini necə quraçaq? Bura qədər gətirilən elmi, texnoloji yüksəlişi gələcəyə daşımaq necə mümkün olacaq? Beləcə, böyük bir hərəkatın əsası qoyulur. Evlərdə, məktəblərdə, kilsələrdə, parlamentdə belə hər yerdə toplantılar, media ilə açıq söhbətlər aparılır. Əsas mövzu bu olur: uşaqları kitabla yenidən necə yaxınlaşdırma bilərik? Sivil, rəsmi olan bütün qurumlar bütün gücünü səfərbər edirlər bu işə. Yazırlar parlamente dəvət edilir, 200-dən çox yazıarla görüşüb planlar qurulur. Alınan nəticələr dövlət səviyyəsində qanun halına salınaraq ölkə boyu reallaşmasına başlanılır. Yazırlar bir toplantıdan digərinə qaçır, məktəblərdə, bağçalarda, mədəniyyət ocaqlarının hər birində imza günləri keçirilmiş, nağıllar danışılmış. Ən əsası da, uşaq yazırlarının qarşısına əsərlər yazmaq, kitablar çap etmək məramı kimi qoyulur. Yüzlərcə yazıçı professional şəkildə çalışır, qeyd olunur ki, kitab ölkədə çörək kimi istehsal olu-

landırıldı ki, əsl sənətkarlar uşaq ədəbiyyatına ikinci dərəcəli məsələ kimi baxmayıblar. Füzuli "Leyli və Məcnun"la bərabər "Meyvələrin söhbəti"ni də yazmağı vacib bilirdi. Puşkin "Yevgeni Onegin"lə yanaşı "Balıqçı və qızıl balıq" əsərini yazıb meydana qoyub. "İblis" kimi faciə yazan Hüseyin Cavidin qələmindən "Qız məktəbində" adlanan zərif şeir nümunəsi də çıxıb. Yaxud fransız simvolisti Marsel Şvobun 1896-cı ildə qələmə aldığı "Uşaqların səlib yürüşü" əsəri var. Belə nümunələrin sayını istənilən qədər artırmaq olar. Sabir İrən inqilabına, ölkədəki cəhalətlə mübarizəyə silsilə şeirlər yazdığı bir vaxtda "Dəbistan", "Rəhbər" kimi uşaq jurnallarında balacaların maariflənməsi xüsusunda yazdığı şeirlərlə aramsız mübarizənin ön xəttində idi. Deyirsən, bizdə elə münasibət var ki, sanki uşaqlar üçün yazan müəllif böyük ədəbiyyat meydana qoya bilməz. Bəli, bizdə, bəlkə də, belə yanaşılır məsələyə. Amma, əslində, tam əksinədir. Məsələn, Mehmet Uzun yazır ki, İsveçrədə bəzi yayın evlərinin belə bir qaydası varmış. Deyir, ora bir roman yazıb götürdü-yümüzde "uşaqlar üçün diqqət çəkmiş bir kitabımız varmı" deyər sual edilirmiş. Bu qaydanın qoyuluşu artıq uşaq ədəbiyyatına böyük status, nüfuz qazandırır. Yəni uşaqlar üçün yazmağın nə qədər çətin və məsuliyyət iş olması qənaətindən doğur.

- Dünya ədəbiyyatında uşaqlardan bəhs edən xeyli sayda gözəl nağıllar, hekayələr, hətta romanlar vardır. Azərbaycanda da uşaqlardan bəhs edən əsərlər az deyil. "Bir gəncin manifesti", "Qaraca qız", "Danabaş kəndinin əhvalatları" və s. Amma qaribədir ki, haqqında bəhs etdiyimiz əsərlərin qəhrəmanları kədərli, faciəvi status daşıyırlar. Sizcə bu əsərlərin belə pessimist əhvalda olmasına səbəb nə olub?

- Həyat yalnız sevincdən ibarət deyil, çətinlikləri də var və hətta daha çoxdur. Bu çətinlikləri anlatmasaq özünü qorumağı bacarmayan, xətərlərindən dərəcə çıxarmayan uşaqlar böyüyəcəkdir. Yəni kədərdən də cəsarətlə yazmaq, anlatmaq lazımdır, bunun heç bir ziyanı yoxdur. Əsas odur ki, psixologiyasına zərər verməsin uşaqların.

- Bəs uşaq ədəbiyyatşünaslığının misisyası nədir?

- Hər zaman dediyim bir fikir var. Uşaq ədəbiyyatı bizim məskurə qaynağıdır. Nağıllar, əfsanələr ən böyük yaddaş məxəzidir, genetik kod daşıyıcısıdır. Ədəbiyyatşünaslıq bu sahənin elmi müstəvilərdə öyrənilməsinə çalışır. Yarandıqı çağdan günümüzədərkə immanent inkişaf qanunauyğunluğunu tədqiq edir. Amma məsələ yalnız milli ədəbiyyatı öyrənmək kontekstində qoyulmamalıdır. 2018-ci ildə akademik İsa Həbibbəyli Ədəbiyyat İnstitutunda ilk dəfə "Uşaq ədəbiyyatı" şöbəsi yaradanda qarşımızda dayanan məsələləri birlikdə müzakirə elədik. Uşaq ədəbiyyatının formalaşma dövrünə, inkişaf dinamikasına diqqət ayırmaqla yanaşı çağdaş vəziyyətini, dünyada gedən proseslərlə tipoloji uyğunluqlarını meydana çıxarmağı əsas hədəf kimi müəyyənləşdirdik.

Məsələn, hazırda mənə Şərq və Qərb nağıllarının tipoloji vahid kimi oxşar motivləri, yəni ümumi xüsusiyyətlərinə görə təsnifi maraqlandırır. Türkiyəli uşaq ədəbiyyatı araşdırmaçısı var. Yücel Feyzioğlu. Bu yaxınlarda onun bir müsahibəsi ilə tanış oldum. O, qeyd edir ki, Alman dövlətinin dəstəyi ilə 163 dilə çevrilib dünya uşaqlarına xidmət edən Qrim Qardaşları nağıllarının sayı cəmi 263-dür, Andersen nağıllarının sayı isə 156-dır. Yücel bəy hesablayıb ki, türk nağıllarının sayı 600-dən artıqdır. Bu artıq böyük bir xəzinəyə sahibik deməkdir. Anadoludan Yakutiyyəyə, Volqa boyundan Xəzər dənizinə, Altaylardan Uygurlara qədər uzanan böyük bir mədəni coğrafiya. Belə bir düzəndə yaranmış 600-dən artıq nağılların orta qəhətləri, üstəlik Qərb uşaq ədəbiyyatı ilə kəşifən bağları. Marafı tədqiqat predmetidir. Miqyaslı işlərə hədəflənəndə meydana qoyulan iş də böyük olur.

- Daha nə kimi işləriniz, planlarınız var?

- Plan qurmağı sevmirəm. Belə bir fikir var, ömrümüzün yaxası vaxtın əlindədir, vaxtınsa xoşluğu baxtın. Təki sağlıq olsun. Çox yaxşı kitablar üzərində işləyirəm. Biri Mədəniyyət Nazirliyinin sifarişidir, biri isə öz araşdırımadır. Tərtibçisi olduğum kitablar da var. Allah nəşib etsin, hamısını tamamlayıb meydana qoya bilim.